

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

STEV.—NO. 667.

CHICAGO, ILL., dne 24. junija (June 24th), 1920.

LETO—VOL. XV.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone, Lawndale 2407

KAPITALIZEM IN SOCIALIZEM.

Pošteni in nepošteni nasprotniki socializma se poslužujejo v boju za ohranitev kapitalističnega sistema trditve, da ne more biti socializem v gospodarstvu nikdar tako uspešen, kakor je kapitalizem. Zlasti dva argumenta radi navajajo za podkrepitev svoje trditve: Kapitalizem pomeni konkurenco, brez katere ni napredka v tehniki in industriji; in kapitalizem daje osebnosti priliko, da se uveljavi, in materialno vzpodbudo, brez katere bi zamrla vsaka znatnejša iniciativa.

Ker ima socializem predvsem gospodarske cilje, bi bil seveda obsojen, če bi taki argumenti držali. Za družbo je koristnejši tisti sistem, ki je upešnejši, v prvi vrsti produktivnejši, in naposled se ohrani to, kar je koristnejše. Ali to kritiko prenese socializem lahko; dokler nimajo nasprotniki močnejših argumentov, se socializmu ni treba bati. Njegov sistem prekaša sedanjega kakor alpski vrhunec krtino.

Kakor se kritizira socializem, je seveda treba vzeti za podlago to, kar prikazuje socializem sam za svoj sistem, ne pa, kar si kdo sam skombinira ali pa posamezne nepopolne eksperimente. Kaj lahko je kritizirati sedanje razmere v Rusiji, kateri manjkajo še nešteti pogoji za socializem in kjer izjavljajo vladajoči boljševidki sami, da pripravljajo le tla za socializem. Naravnost nesmiselno je izvajati zaključke iz kratkotrajne komunistične dobe na Ogrskem ali na Bavarskem; tudi če bi bile tam industrijalne in druge razmere bolj zrele, kakor so bile, ne bi bil noben čudodelec mogel takorekoč čez noč privedi vsega gospodarstva in kapitalizma v socializem. Socializem ni še nikjer uveljavljen in nič doslej obstoječega ne more služiti za predmet kritiki, ki se hoče baviti z njegovim bistvom in z njegovim ciljem. Tak material da je doslej le socialistična teorija, iz katere je jedro in smisel socializma dovolj razviden.

Če je res, da je konkurenca neizogiben pogoj industrijalnega napredka, tedaj izreka kapitalizem sam sebi sodbo, zakaj njegova tendenca gre za odstranitvijo konkurence, in praksa dokazuje, da izvršuje to zelo uspešno. Prosta konkurenca je pač stala ob zibelki kapitalizma, ki pa že davno več ni otrok. Nikar ne pozabimo, da se ni kapitalizem pričel takoj s tistimi ogromnimi podjetji, ki jih poznamo danes in ki karakterizirajo našo dobo, ampak se je

naslanjal na mala in srednja podjetja posameznikov. Med temi je seveda vladala konkurenca. Povzročalo jo je stembenje po profitu. Kdor je hotel imeti več dobička, je moral gledati, da napravi boljše kupčije. Merodajna je bila za to nižja cena, ali pa boljša kvaliteta blaga. Iz tega je nujno sledilo izkoriščanje delavstva. Ali to je imelo gotove meje, zakaj sililo je delavce na obrambo in zaradi tega na organizacijo. Treba je bilo torej iskati tudi druga pota, posluževati se novih iznajdb, rabiti nove produkcijske metode, in tako je konkurenca res pospeševala napredek v industriji.

Vsa gospodarska konkurenca pa gre tudi nujno za tem, da odpravi sama sebe. To je kakor v živalskem boju za obstanek: Sposobnejši zmaga, nesposobnejši poginejo. Uspešni tekmeč, ki je osvojil trg, je odzvel kupčijo manj srečnemu, ki se je naposled moral unakniti. Število podjetij se je krčilo, tista, ki so ostala, so pa rastla in rastla. Pričela se je nezaslišana koncentracija kapitala in tesno karteliranje podjetij. Male obrti je slana jemala. Amerika na primer kaže danes sliko, v katero ne bi bil pred par desetletji nihče verjel. Mesarstva se je polastil veliki kapital in klavnice so ogromna podjetja, ki prepuščajo mesarjem le še razprodajo mesa na drobno. V vsakem mestu najdemo rastavracije, vse po enem sistemu urejene, vse last ene same družbe. Čevljarji opravljajo le še popravke, velike tovarne za čevlje pa imajo svoje prodajalne od Atlantika do Pacifika. S kmetijskimi produkti trgujejo velekapitalistične družbe. Ne le jeklo, olje, železo, premog, živila, ampak vsako malenkost skuša kontrolirati veliki kapital in izpodriniti male producente in trgovce. Tako nastajajo monopoli, ki pomenijo konec konkurence.

Če je konkurenca glavni faktor tehničnega in industrijalnega napredka, tedaj je ta napredek v kapitalističnem sistemu omejen na tisto dobo, v kateri prevladuje kapitalistična konkurenca. Kadar ji napravi koncentracija kapitala konec, bi se moral tudi napredek ustaviti.

V tej doktrini je nekoliko resnice. Družba, ki je spravila kakšno stroko v svoje roke in se ji ni bati tekmovalcev, postane glede na tehnične novosti konservativna. Novi stroji, nove metode je ne zanimajo, če ji ne obljubujejo neposrednih, v primeri z investicijami zelo znatnih

dobičkov. Bolj ekonomično se ji zdi izrabiti svoje pravne do skrajnosti. Dobiček družabnikov postane glavna reč, in čim absolutnejši je monopol, tem manje se je treba ozirati na vse drugo.

Kapitalistični gospodarski filozofi menijo, da je sistem, ki ga zagovarjajo, najprimernejši za interese splošnosti. Konkurenca je eden tistih faktorjev, pod katerih vplivom daje kapitalizem najboljše, kar more. Poleg konkurense pa so še nekakšni drugi tajni nagibi, nekako kabalistični elementi, ki navajajo kapitalizem, da napenja vse svoje sile z namenom, da zadovolji konsumente. Nobene take skrivnostne sile ni v kapitalističnem sistemu. Vsa ta gospodarska metafizika je brez stvarne podlage. Kapitalistična industrija producira neštete reči slabe kvalitete, pa išče nevedne kupovalce, ki se dajo premotiti. Kapitalistične železnice dajejo naprenehoma povode za opravične pritožbe, pa se nič nezmenijo zanje, dokler se potniki prisiljeni posluževati se njih pog.

Koliko spontanega napredka je spojenega s kapitalističnim sistemom, pojasnjujejo zakoni za varnostne naprave, katerih ne bi bilo nikjer v dovoljni meri brez takega pritiska. Zakaj pa je treba povsod industrijskih nadzornikov, ki morajo imeti izredno dobre oči, ker jim hoče vsak čas kdo kaj skrivati? Zakaj je treba posebnih zakonov za varstvo žena in otrok v industriji in zakaj se jih podjetniki tako branijo?

V splošnem razvoju je bil kapitalizem sam na sebi napredek. Postavil je produkcijo, in kar je z njo spojeno, na višjo stopnjo v primeri s tem, kar je bilo pred njim. Toda v svojem lastnem razvoju je postal konservativen in se je izpremenil v zapreko napredka. V svetovnem gospodarskem pohodu je bil kapitalizem neizogibna postaja. Je bil. Toda vprašanje "kaj je bilo", se razlikuje od vprašanja "kaj bo?" Dokler ni človek poznal orodja, je bila raba navadnega na tleh pobranega kamna zanj neizogibna. Koliko tisoč korakov je napravil napredek od tedaj, pa jih vse pustil za sabo, hiteč dalje in dalje brez prestanka!

Nastop kapitalizma je bil napredek. Toda reči se ne more, da pripada zasluga za ta napredek samemu kapitalizmu ali pretežno njemu. Kapitalizem je bil posledica umnega napredka, posledica tehničnih iznajb in poboljškov. O moderni industriji ne bi moglo biti govora, če ne bi bila prišla parna sila in pozneje elektrika v službo človeškega dela. Kapitalizem ni odkril teh sil, ni izumel nobenega stroja, ni zboljšal nobenega motorja. In ljudje, ki so storili to, niso ravnali iz nagibov, ki delajo kapitalizmu iniciativo. Malo kateri veliki izumitelj je dosegel primerno materialno nagrado za svoje delo, izumi pa so vendar prihajali. Kapitalizem se jih je posluževal, kadar je to ugajalo njegovim interesom in povečavalo njegove dobičke. Ali Kapitalizem jih ni napravil.

Ne more se torej reči, da je kapitalizem edini sistem, v katerem je pričakovati še več napredka. Saj koraka napredek skozi vso zgodovino človeštva; bil je pred kapitalizmom, dal je kapitalizmu sredstva, da je mogel nastopiti in se razviti, in v dobi kapitalizma se je uveljavljal pogostoma neodvisno od njega, često celo v nasprotju z njim.

Na svetu, ki je materialen, ima vsakdo materialne interese. Ali poleg njih mora biti vendar še kaj drugega, kar vzpodbuja duhove, sili na delo in pomaga ustvarjati napredek. Znanstveno, umetniško in iznajditeljsko delo ne bi bilo moglo nikdar dati toliko in tako dragocenih sadov, če bi bili dotični delavci vedno mislili le na višino nagrade, zakaj ta je bila činoma majhna, pogostoma sramotno nezadostna. Tudi dandanajši bi marsikateri pisatelj, učenjak, umetnik, profesor mnogo več zaslužil v trgovini ali v kakšni obrti, kakor s svojim duševnim delom. Zakaj ne zamenja svojega poklica?

Ljudje, ki vidijo v kapitalizmu edino vabo, edini nagib delavnosti, so pozabil, da je treba jemati tudi psihološki moment v poštev. Vesele do dela in zadoščenje, ki ga daje uspeh, stvarjanje, premaganje ovir, boj s težavami so močni faktorji, ki veljajo za duševno krepke nature navadno več, kakor finančni uspeh. Celo pri kapitalistih so včasih taki elementi važnejši od samega stremjenja po pomnožitvi bogastva. Na neki srednji višini je kapitalistični podjetnik prisiljen gledati predvsem na dobiček oziroma na povečanje kapitala, da dobi v konkurenci trdnjšo podlago. Nad to višino postane profit irelevanten. Porabiti ne more svojih dohodkov, propada se mu ni bati, od samih obresti bi lahko več kakor sijajno živel in zapustil bi lahko svojcem več kakor potrebujejo. Zakaj ne gre v pokoj?

Nekatere je obsedla lakomnost. Nekateri so se vdali enostavno navadi. Ali vseh ljudi ni meriti po enem kopitu, ne delavce ne kapitalistov, ne trempov ne kardinalov. Tudi med kapitalisti, med tistimi, ki posegajo aktivno v podjetja, v kupčije, v upravo, so ljudje, ki so ponosni, da so znali ustvariti veliko organizacijo, pa jo hočejo ohraniti, povečati, izpopolniti, častihlepni so in žele prekositi druge, pokazati kaj večjega, boljšega.

Te lastnosti se izražajo v kapitalističnem sistemu na svoj način. Ali kapitalizem jim je večkrat v oviro, kakor v pospešitev. Le zelo majhno število takih natur se more v kapitalističnem sistemu sploh uveljavati. Za večino nastajajo že pri rojstvu zapreke. Ta sistem zahteva od otroka največjo previdnost pri izbiri staršev, na katero pa nima, kakor je ceni kapitalizem, ker bo prihajala v prid splošnosti, vsej družbi. Za duševno tekmovanje bo v socialistični družbi široko polje, česar le tisti ne razumejo, ki mislijo še vedno, da pomeni socializem splošno

uniformiranje vsega sveta, potlačanje vsega višjega, pusto izenačenje vse duševnosti. Če bi imel socializem take cilje, bi bil ves boj konservativcev in reakcionarjev proti njemu smešen, zakaj bil bi boj proti mlinom na veter. Tak socializem bi bil karikatura; bil bi eksperiment, ki bi moral bankrotirati ob krčnem smehu vsega sveta. Noben gospodarski sistem ne more izpremeniti človeške nature, in socializem nima takih nemogočih ciljev, s katerimi so se le religije včasih ukvarjale. Vedno se je socializem trudil, da bi spoznal človeka in svet in razmer na njem, in vsi njegovi cilji se vjemajo z resničnostjo.

V socialistični družbi bo dovolj prostora za duševno tekmovanje in vsako delo, ki presega vsakdanjo dolžnost posameznika, vse, kar koristi družbi materialno ali moralno, kar pomnoži njeno fizično ali duševno bogastvo, bo lahko dobilo svojo nagrado, vsak talent svojo vzpodbudo.

Smisel socializma je boljše življenje vse družbe. To se ne doseže s potlačanjem, ampak z razvojem vseh produktivnih sil. Ne okamenitev, ampak obživljenje, ne utesnitev intelekta, ampak pomnožitev možnosti — to je, kar pomeni socializem. Kapitalist, ki ima organizatoričnega talenta, se bo v socialistični družbi prav tako lahko uveljavil in odlikoval, kakor delavec, ki zna zboljšati delovno metodo, pesnik, ki zna svetu podati lepoto, prav tako kakor tehnik, ki iznajde nov stroj in prihrani ljudem fizično delo. In ker bo družba od vsakega takega rezultata imela faktično korist, ker bo torej vsak tak uspeh znala bolje ceniti, kot se ceni danes, je logično, da ga bo priznala in dala tistemu, ki ga je dosegel, zadoščenje, katerega dandanes večinoma ni.

“Chicago Herald and Examiner” je prinesel v izdaji od zadnjega petka vest z naslovom: “Ali imate sto dolarjev, da ga rešite pred tuberkulozo?” Poroča o nekem Philip Bennecku, ki je bil za časa zadnje vojne s kanadsko armado na bojiščih, sedaj pa se bori sam proti mogočnemu sovražniku, tuberkulozi. Zdravniki so izjavili, da ni tu zanj nobene upanja da okreva; svetovali so mu pa, naj gre v zdravilišče v Prescottu, Arizona, kjer bi klima dobro vplivala na njegovo zdravje in bi se ga moglo z zdravniško oskrbo obvarovati pred pogubnimi vplivi tuberkuloze. Ampak voznja v Arizono stane denar, ki ga Benneck nima, zato bo moral v nekaj mesecih podleči v boju z bacili, ki razjedajo njegove dihalne organe, če-če se ne dobi kje dober človek, ki bi mu dal vsaj sto dolarjev, kar bi zadostovalo za pot v državo ob mehiški meji. Omenjeni list je objavil tudi Benneckov naslov in apelira na dobra srea, naj mu pomagajo.

Takih slučajev je v Ameriki na tisoče, desetisoče; v zatohlih, nesnažnih stanovanjih umirajo za tuberkulozo in drugimi boleznimi, ki so ozdravljive, toda za ljudi brez denarja so-neozdravljive.

Leto konvencij.

V ameriški politični kovačnici pihajo mehovi in odletavajo iskre na vse strani. Konvencija sledi konvenciji, na katerih se sklepajo platforme in delajo načrti za boje v kampanji za jesenske volitve.

V mesecu maju se je vršila konvencija socialistične stranke v New Yorku, iz katere je bilo razvidno, da se je stranka že precej opomogla iz krize, ki jo je zadela vsled frakcijskih sporov iz dobe predzadnje konvencije v Chicagi prošlo leto. Nebrzdani radikalni elementi so napredku stranke silno škodovali, to je gotovo. Na drugi strani pa je bila to potrebna šola za tiste, ki so mislili, da so pod vsakimi razmerami mogoči skoki. Danes, po tej bridki izkušnji, se vedno pogosteje izražajo želje po zopetni združitvi elementov, ki so bili preje v vrstah ameriške socialistične stranke, pa so se po predzadnji konvenciji od nje ločili, ker niso uspeli, da osvoje strankino upravo. Brezdvomno se bo veliko odstopivših sodrugov vrnilo nazaj v socialistično stranko, ker jim je konstruktivno delo v prošlem letu ustanovljenih komunističnih strankah onemogočeno. Tudi se jim je razblinila nada, da se bosta pridružila eni ali drugi komunistični struji Eugen V. Debs in Kate O'Hare, kajti oba sta ostala zvesta stari stranki.

Nobena tajnost ni več, da so ultraradikalno razpoloženje v levičarski skupini soc. stranke izrabili vladni in drugi elementi, ki so s svojimi provokatorji v prvi vrsti hoteli privedi stranko na takozvani komunistični program. V tem slučaju bi se s stranko zgodilo isto, kakor s komunistično in komunistično delavsko stranko, ki ste se porodile po predzadnji konvenciji soc. stranke, ker jim ni uspel načrt okupirati vso stranko za “revolucionarni socializem”. Ako bi uspeli, bi imeli provokatorji vršiti razdiralno delo le proti eni stranki in progoni bi izvršili ostalo. Tako bi bilo ameriško delavstvo brez prave socialistične organizacije in reakcija bi slavila svoj triumf. Načrti se niso posrečili, stranka je ostala zvesta socialističnemu programu in taktiki, kakršna je mogoča v danih razmerah in za jesenske volitve je posegla z vso silo v boj. Bilo bi nespametno trditi, da so se vse diference v stranki izravnale, ampak prebolela je najhujšo krizo in če bodo njeni vodilni sodrugji znali upoštevati politične in gospodarske razmere, v katerih se nahajamo, ima vse pogoje za uspeh.

V prvi polovici junija je končala konvencija republičanske stranke, ki si je sigurna zmage pri jesenskih volitvah. V Združenih Državah je že tradicionalna navada, da ljudstvo postavi v sedlo republikance, kadar se naveliča demokratov in obratno. To sicer ni ravno razveseljivo izpričevalo politične zrelosti ameriškega ljudstva ampak ta fakt je tu. Če bi bilo ljudstvo za politiko razumnejše, bi mu ne bilo težko spoznati, da vsebujeta obe stranki enake elemente in da v obeh prevladuje reakcionarni duh.

Kapitalističnim interesom ni vseeno, kdo je kandidat republičanske ali demokratske stranke za

predsednika republike, kajti oni hočejo osebe, na katere se lahko v vseh slučajih zanesejo. Z velikanskim pompom so se vrgli na agitacijo za nominiranje generala Wooda. V kampanjski fond so nekateri denarni magnatje prispevali kar po pol milijona dolarjev. Samo za Woodovo kampanjo je bilo potrošenih par milijonov. Lowden, drugi najmočnejši kandidat je potrošil samo iz svoje blagaje nad \$400,000. Tretji vplivni kandidat, za katerega je izgledalo, da se zanj navdušuje masa, je bil Johnson iz Kalifornije in s svojimi pristaši je dvignil precej krika v meščanskem svetu radi korupcije s kupovanjem nominacije.

Konvencija sama je bila žalostna slika korumpirane kapitalistične politike. Takoj prvi dan zborovanja je bilo jasno, da bo sprejet program, kakoršnega žele privatni interesi in da bo nominiran kandidat, kakršnega hoče gospoda z newyorškega Wall Street. Ker bi bila agitacija za Wooda, vsled ogromne svote, ki je bila zanj potrošena v kampanji pri primarnih volitvah oteškočena, so nominirali senatorja Hardinga iz Ohija. Njegovo reakcionarno mišljenje je preiskušeno in nanj se lahko zanesejo.

Program republičanske stranke, ki ga je sprejela njena konvencija, je skoz in skoz reakcionaren. Napolnili so ga tudi z advokatsko zavitimimi lepimi frazami, da bodo z njimi lovili glasove. Da, konvencija se je celo indirektno izrekla proti izključenju socialističnih zastopnikov iz newyorške zakonodaje, za svobodo govora in tiska, za trgovanje z vsemi državami, s katerimi ni Amerika v vojni (originatorji programa so izjavili, da mislijo s tem tudi sovjetsko Rusijo), za odpravo otroškega dela po industrijalnih obratih, za odpomoč delavskih stanovanj itd. Vse te fraze imajo edini namen republikanskim agitatorjem prikazati njihovo stranko kot prijateljico ljudstva. Na drugi strani pa pomeni njen program, da se mora z vsemi silami pobijati "rdečkarstvo", utrditi princip privatne lastnine, z zakoni omejiti delavstvu pravico do štrajka, sploh utrditi kapitalizem v najširšem pomenu besede. In to je namen gospodov, ki vodijo republičansko stranko.

Vsa konvencija je bila velika komedija, ki pa na nesrečo ameriškega ljudstva pomeni le tragikomedijo. Vršile so se bombastične plačane ovacije posameznim kandidatom, plačane parade in vodila se je plačana propaganda v tako velikem obsegu, da je stvar izgledala kot največji svetovni dogodek pred katerim so se v dnevnem časopisju skrila vsa druga poročila.

V Montrealu, Kanada, se je par dni po pričetku konvencije republičanske stranke začela konvencija ameriške federacije dela. V meščansko dnevno časopisje prihaja s te konvencije le malo poročil. Zasluga za to ignoriranje od strani meščanskega časopisja gre nazadnjaški Gompersovi politiki in njegovim pristašem. American Federation of Labor vsebuje silo, pred katero se mora skriti moč republičanske stranke. Kljub temu je šel predsednik Gompers in podpredsednik Matthew Wool na konvencijo republičanske stranke, da predložita odboru za resolucije delavski program, ki naj bi ga sprejela stran-

ka v svojo platformo. Vsak zaveden delavec smatra tako početje za ponižanje delavske organizacije, kot je A. F. of L. Ne tako Gompers: On gre pred konvencijo reakcionarne republičanske stranke in ji ponuja razne točke, po njegovem mnenju v prilog delavstvu, da jih sprejme v program stranke. Toda Gompers je s svojimi točkami pred republikanci v Chicagi pogorel in se je vrnil v Montreal, da poroča konvenciji A. F. of L., kako je republičanska stranka "izdala" delavstvo.

Gompers je pristaš takozovne nestranske politike in zagovarja svoje stališče s tem, da je ameriško delavstvo več doseglo s podpiranjem tistih demokratskih in republičanskih politikov, ki so "prijazni" delavstvu. On je odločno proti samostojni politični akciji delavstva in velik nasprotnik socializma. Resolucija za osredotočenje politične sile Ameriške federacije dela v Labor Party, je bila tudi na tej konvenciji po prizadevanju Gompersa in njegovih pristašev poražena, kljub temu, da ji je nekoliko prej poročal, da ni ničesar dosegel s svojo nestransko politiko na konvenciji republičanske stranke. Znamenje, da je Gompers še vedno gospodar situacije v A. F. of L.

Konvencija je zavrgla resolucijo za priznanje sovjetske Rusije, med tem ko se je konvencija republičanske stranke izrekla za otvoritev trgovskih vezi z Rusijo. Argument, ki ga je rabil Gompers proti priznanju sovjetske Rusije je bil, da so boljševiki podjarmili strokovne delavske organizacije in jih napravili za svoje instrumente. Nadalje, da je boljševizem v Rusiji diktatura in ne demokracija. Sprejeta pa je bila resolucija za podržavljenje železnic in drugih prometnih sredstev. Tudi tej resoluciji je Gompers odločno nasprotoval in pri glasovanju so se dogajali burni prizori. S sprejetjem te resolucije je doživel Gompers prvi poraz.

Samuel Gompers bo šel s svojo nestransko taktiko tudi na konvencijo demokratske stranke v San Francisco, in ji bo vsiljeval svoj delavski program, katerega je zavrgla republikanska konvencija, oziroma njen odsek za sestavo programa. Splošno mnenje je, da bo demokratska stranka bolj liberalna napram delavstvu in bo napolnila svoj program s frazami, ki bodo ugajale ljudem Gompersovega kalibra. Nič ne de, da so bili ravno demokratje tisti, ki so uduševali štrajke z vsemi sredstvi in ki vodijo skrajno protidelavsko politiko. Gompers bo zadovoljen, da bo stranka dala v svoj program nekaj lepo donečih stavkov, pa se bo trkal na prsa: "Glejte, koliko smo zopet dosegli z nestransko taktiko."

Pri volitvah odbora A. F. of L. je bil za predsednika zopet izvoljen Gompers in vsi ostali odborniki so njegovi pristaši. Ameriško strokovno organizirano delavstvo ima še dolgo pot, da ustvari iz A. F. of L. res to, kar bi morala biti.

Kakor v republičanski, tako je tudi v demokratski stranki nekaj elementov, ki se imenujejo za liberalne. Kakor na republičanski, tako se bodo tudi na demokratski konvenciji dobili ljudje, ki bodo skušali poraziti reakcionarje in sestaviti progres-

sven program s progresivnimi kandidati. Rezultat pa bo enak, kakor na republičanski konvenciji.

Elementi v republičanski stranki, ki so nezadovoljni z reakcionarnim programom stranke in nje nimi kandidati, "Odbor 48", farmerska nestrankarska liga v North Dakoti, Minnesoti, Wisconsinu in drugod, W. R. Hearst s svojim časopisjem in nekaterimi progresivci v demokratski stranki delujejo za ustanovitev "tretje" stranke, ki bi se udeležila jesenskih volitev s svojimi kandidati. "Committee of 48" bo obdrževal svojo konvencijo 10. julija v Chicagi. Na tej konvenciji se bo ustvarila podlaga za "tretjo stranko". Vsi ti elementi skušajo pridobiti zase tudi Labor Party, ki bo imela svojo narodno konvencijo 10. julija. Vodilni politiki Labor Party ne kažejo nobene volje iti v volilni boj sporazumno s prej omenjenimi frakcijami, ampak so za samostojno akcijo. Nekateri so zato, da Labor Party nominira Debsa in Stedmana za predsedniškega in podpredsedniškega kandidata, ki sta že nominirana od socialistične stranke, za druge urade pa postavi svoje kandidate. Najbrže pa bo Labor Party nastopila popolnoma samostojno s svojimi kandidati v vse urade.

Ako bi se konvencija A. F. of L. izrekla za samostojno politično akcijo, bi se v tem slučaju vrgla vsa njena sila na agitacijo za Labor Party. Tako pa je zanjo le del strokovnih organizacij. Toliko časa, dokler se Ameriška federacija dela ne izreče za delavsko stranko, bo imela velike težave v razvijanju in dosegla bo le lokalne uspehe. V mnogih unijah prevladuje reakcionarni element, ki nima ne volje in še manj sposobnosti za zdravo delavsko politiko. Oni verujejo v politično ljubimkovanje s starimi strankami in v njihovih unijah vlada korupcija. Na sejah se poslužujejo boja s pestim in tudi zavratnih umorov ljudi, ki so eni ali drugi frakciji na poti. Njihovo bojno orožje so umazane intrige, bombe in revolverji. Vsi taki elementi v unijah podpirajo Gompersovo "nestrankarsko" politiko. Najboljše upravljane strokovne organizacije so tiste, ki imajo zavedne delavce v svojih dobrih. Toda te še niso v večini.

Ustanovitev Labor Party se lahko smatra za velik napredek ameriškega delavstva na političnem polju, kajti z njo je delavska politika zanešana naravnost v unije, kar se socialistični stranki v velikem obsegu ni nikdar posrečilo. Za obe stranki je dovolj polja za delo. Obe lahko najdeti svoja polja in če bo Labor Party res ostala to, radi česar se je ustanovila, pride čas, ko bo s soc. stranko v bojih skupno nastopala.

Socialistična stranka se lahko ponaša z večjem številom inteligentov in izkušenih politikov ter z večjim časopisjem, kakor pa Labor Party, ki je seveda šele v povojih. V velikih mestih prednjači pri volitvah po številu oddanih glasov socialistična stranka pred Labor Party. V manjših mestih, kjer je Labor Party že dalj časa organizirana, so pri volitvah prodrli razni njeni kandidati. Volilno kampanjo vodijo unije pod firmo Labor Party. Mnogi političarji delavske stranke so bili preje ak-

tivni v vrstah meščanskih strank, medtem, ko so vodilni politiki bili člani, oziroma so se člani socialistične stranke in razumejo socializem. Če ostanejo slednji na krmilu in se v stranki utrdijo, ni nobenega strahu, da ne pride čas, ko bo omogočeno skupno delo s socialistično stranko za socializem.

Samoodločevanje narodov.

Iz govora Nikolaja Lenina.

Nekateri Scheidemanovci se že oglašajo in pripovedujejo, da hočemo podjarmiti Nemčijo. To je seveda smešno; toda v interesu buržvazije je, da se tako govori — in buržvazno časopisje ponavlja te govorice svetu v milijonih iztisih, in Wilson podpira to nezmisljnost za svoje lastne namene. Boljševiki, pravijo, imajo velikansko armado in žele upeljati svoj boljševizem v Nemčiji potom nasilja in podjarmljenja.

Najboljši ljudje v Nemčiji — spartakovci — so nam povedali, da se nemške delavce ščuje napram komunistom. "Poglejte," pravijo, "kako gre slabo v Rusiji!" (In mi ne moremo reči, da gre predobro!) Toda naši nasprotniki v Nemčiji vplivajo na mase z argumenti, češ, da bi prinesla proletarska revolucija v Nemčiji tak nered, kakor je v Rusiji. Mi sami se popolnoma zavedamo, da so naši neredi kronična ruska bolezen. Mem tem ko ustvarjamo proletarsko diktaturo doma, se moramo boriti z obupnimi težavami. In tako dolgo, dokler je nemška buržvazija ali njena mala buržvazija, ali celo del nemškega delavstva, ostrašena s strašilom: "da hočejo boljševiki natveziti Nemčiji sovjetski sistem potom nasilja" — tako dolgo formula o "samoodločevanju delavskih množic" ne more pomagati situaciji preko naše meje.

Taka namera izloča vsa uvaževanja težav, ki so zvezana s potjo in ovinki razredne diferenciacije v narodih. V Nemčiji zavzema drugačno pot kakor pri nas — v gotovem slučaju hitrejšo, v drugem slučaju počasnejšo in bolj krvavo. V Rusiji ni zamišljala tako potvorno idejo kot združenje sovjetov s postavočajno zbornio nobena stranka. Toda v Nemčiji je bila zamišljena — in mi moramo živeti poleg sosedov.

Mi moramo to vprašanje nemškim družabnim izdajnikom tako predstaviti, da ne bodo mogli reči, da žele boljševiki usiliti svoj sistem kjerkoli. Onemogočiti moramo domnevanje, da mislimo prenesti boljševizem v Berlin s pomočjo bajonetov rdeče armade — zaključek, ki se lahko stori, če smo odklonili načelo samoodločevanja narodov.

Pot, po kateri pridejo delavski razredi raznih narodov v razredno separatnost od buržvazije, je polna ovinkov; toda v vsakem času tega potovanja pripravljala priznanje pravice do samoodločevanja naroda ob enem pot za samoodločevanje delavskih množic. V Finski zavzema proces razredne diferenciacije ali razločevanja na zelo značilen, globok in izrazit način. Toda dogodki tamkaj se bodo nedvomno razvijali v drugačni smeri in bodo od naših različni. Če bi rekli, da ne priznamo nobeneza finskega naroda, ampak le delavske množice, bi bila to navadna nezmisel. Nemogoče je prezirati to, kar je.

Kar je, primora prej ali slej priznanje. To ponavljam napram narodom, v katerih je separatnost proletariata od buržoazije v procesu — in v vsakem posameznem slučaju moramo uravnati naše držanje na to z največjo prevdarnostjo. Ni je slabše reči, kakor uživanje nezaupnosti enega naroda.

Priznati moramo dejstvo, da so delavske množice drugih narodov ob naši meji še vedno polne nezaupanja v Velike Ruse. Smatrajo jih za narod "pesti" in potlačevanja. S tem moramo računati in te razmere moramo premagati. Nek finski zastopnik mi je pripovedoval, da se slišijo med finsko buržvazijo, ki je sovražila Velike Ruse, glasovi, "da so se Nemei pokazali za požrešne bestije, a da so zavezniki še večje bestije od Nemcev. Dajte nam boljševike." To je največja zmaga, ki smo jo dosegli v zadevah s finsko buržvazijo, into je zmaga našega stališča z obzirom na narodno politiko. To stališče nam ne dela v bojih s finsko buržvazijo kot razrednim sovražnikom, prav nobenih zaprek; služi nam le kot najpriljubnejše sredstvo v tem boju.

Dobro se spominjam dogodka, ki sem ga doživel v Smolnem, ko sem izročil Svinhuvudu, zastopniku finske buržvazije, čarter, ki je garantiral Finski neodvisnost, in ta zastopnik je igral pozneje vlogo rablja nad finskimi delavci. Zelo prijateljsko mi je stisnil roko in menjala sva komplimente. Priznam, da je bilo to neprijetno. Ampak bilo je potrebno, kajti takrat je finska buržvazija varala delavske množice na Finskem z raznašanjem vesti, da smo v Moskvi šovinisti, da smo le za Veliko Rusijo in da nameravamo zato podjarmiti Finsko. To laž je bilo treba razkrinkati.

Sovjetska republika, organizirana v deželi, katere carstvo je izkoriščalo in potlačevalo Finsko, mora reči jasno in določno, da vpoštevava pravice narodov do neodvisnosti. Sicer bi nas sumničili in to ne brez povoda. Z rdečo finsko vlado, ki je živela kratko dobo, smo sklenili pogodbo, s katero so šle gotove teritorialne koncesije, radi česar sem slišal nemalo čisto šovinističnih očitkov, češ, "da so tamkaj dobri ribji lovi, ki se dajejo proč". Ob takih prilikah sem dejal: "popraskaj malo nekatere komuniste, pa najdeš v njih šoviniste za Veliko Rusijo."

(Skriptik, ukrajinski komunist kliče: "Resnica je to!")

Kakor v slučaju Finske, bi lahko rekli tudi o Baškirih, da ni potrebno, da imamo gospodarsko zvezo za vsako ceno. Gospodarska enota ali zveza je seveda potrebna. Toda doseže naj se potom sporazuma, potom agitacije in prostovoljne zveze. Baškiri imajo povode, da so nezaupljivi v Velike Ruse, kajti Veliki Rusi, katerih kultura je večja od Baškirov, so vporabljali to kulturo kot sredstvo, da so jih ropali. Vsled tega je v teh oddaljenih kotih beseda "veliko ruski" znana Baškirjem le kot "potlačevalec in švindler". To moramo uvaževati in odpravljati. Toda situacija je taka, da se te ne more zdraviti naglo ali z dekreti. Zlasti je opreznost potrebna od naroda, kot je velikoruski, ki si je povzročil med drugimi narodi toliko sovraštva. To sovraštvo smo se naučili popravljati šele sedaj, in sicer v zelo majhni

meri. Imamo na primer komuniste, ki pravijo: "Sedaj, ko imamo splošni šolski sistem, se ne sme učiti v nobenem drugem kakor ruskem jeziku." V mojih očeh je tak komunist le velikoruski šovinist. V naših vrstah je mnogo takih, in premagati bo treba tudi to.

To je vzrok, zakaj moramo povedati drugim narodom, da smo skozinskoz internacionalisti in da stremimo za čisto prostovoljno zvezo delavcev in kmetov vseh dežel.

Vendar to ne izključuje mogočnosti vojne. Vojna je zopet en problem, ki ima svoje korenine v značaju imperializma. Če dela napram nam vojno Wilson, in vporablja pri tem male narode kot orodje, bomo rekli: "Mi vodimo boj proti temu orodju." Proti temu se nismo nikdar izrekli. Nikdar pa nismo rekli, da more socialistična republika eksistirati brez vojaške sile. Pod gotovimi razmerami je vojna lahko potrebna.

Sodrug Piatkov ima prav, tisočkrat prav, da potrebujemo edinstva; toda boriti se moramo zanj potem propagande, potom strankinega vpliva, potom ustvarjenja enotnih strokovnih organizacij. Ali tudi v tem slučaju se ne more postavljati enotne mere. Poglejte na primer v Nemčijo. Edino mi smo zmagali preko gibanja strokovnih organizacij. In nemški sodrug bo dejal: "Mi imamo v strokovnih organizacijah tako rmene voditelje, da vsa naša gesla pri teh organizacijah nič ne pomagajo." In mi smo jim odgovorili: "Brezdvomno imate svoje posebne vrste problemov, in čisto prav imate, da se pri reševanju teh problemov ne poslužujete naših metod."

Na Poljskem se vrši samoodločevanje proletariata brez naših proglašev. Tukaj so zadnji statistični podatki o izvolitvi zastopnikov sovjetskih delavcev: Poljski social-demokratje 353, komunisti 297. Te številke pomenijo, da po našem revolucionarnem koledarju oktober ni več daleč; izgleda, kakor da je tamkaj sedaj avgust ali september 1917! Toda jemati moramo v poštev, da še ni bilo odločeno, da mora iti v vseh deželah po revolucionarnem koledarju ruskih boljševikov; in tudi če bi tako odločili, bi druge dežele ne bile dolžne nas ubogati. Poleg tega moramo jemati na znanje, da večina poljskega delavstva — kakor je naprednejša in kulturnejša od našega — tiči še vedno na stališču družabne samoobrambe in družabnega izdajstva. Treba je počakati.

Brezplodno je proglašati razredno diferenciacijo delavskih množic; to razredno diferenciacijo ali razločevanje moramo izvesti s propagando. To delamo. In kakorkoli je že Poljska buržvazna, moramo ne glede na to, kaj hočemo, brezdvomno priznati njeno samoodločevanje. Poljsko gibanje proletariata prihaja do diktature, toda ne na tak način kakor v Rusiji. Vprašati se moramo, če jih naša prizadevanja v tem priganjanju ne plašijo. Pripoveduje se jim, da jim nameravamo mi, ki smo bili vedno tlačitelji Poljske, zopet naprtiti ruski šovinizem, in sicer to pot pod plaščem komunizma. Mi pa vemo, da se komunizem ne more usiliti komu z nasiljem.

Nekemu najboljših sodrugov med poljskimi komunisti sem dejal: "Vi boste ravnali drugače od nas." "Ne," je odvrnil, "nič drugače, le da bomo iz-

vršili stvar boljše, kot ste jo izvršili vi." Proti taki napovedi nimam nobenih ugovorov. Potrebno je, da imajo priliko izvesti svoje umerjene želje, in da ustvarijo boljše sovjetsko vlado, kakor smo jo ustvarili mi. Mi ne smemo izdajati dekretov o smereh revolucionarne zgodovine iz Moskve.

E. V. Debs o zedinjenju socialističnih struj.

Od moje strani ne morem dajati z ozirom na strankine zadeve nobenih svojih nazorov ali mnenja. Kajti motim se lahko tako kakor vsak drugi. Morda sem ravno sedaj popolnoma v napačnem, kakor sem bil že mnogokrat preje v napačnem. Moj edini namen je, da ostanem zvest našim principom, in nimam bojazni, da bi ne bil.

Dejal sem in to ponavljam, da po mojem mnenju ni med veliko večinon članstva teh treh strank nobene razlike; da ni namreč nobene razlike, ki bi se ne dale izravnati, če bi se prišlo s pravim apelom in pravim duhom za spravo. Napake se se delale na vseh straneh, napake, povzročene pod pritiskom vojne histerije in s temi odkrito priznanimi napakami je korak, da se doseže vse frakcije, ki so tvorile večino svojih članov, predno so se razcepile, bi bil sporazum mogoč. Ni mi treba posebej povdarjati, da poznam osebno mnogo članov vseh teh frakcij, in poznam jih, da so zvesti in lojalni delavci za našo stvar.

Da so na potu združenja težave, zelo velike težave, bi bilo nespametno zanikati, toda popolnoma verujem, da bi se dale premostiti, in če ne, tedaj naj bi bilo na predvečer naše kampanje vsaj premirje, tako da bi šli na delo kampanje združeni in bi izkoristili vse prilike, ki bi se nam nudile, od kar smo bili organizirani.

Če razumem prav, je socialistična stranka edina izmed ostalih treh, ki ni postala nezakonita, vsaj deloma nezakonita, in mi se moramo ali udeležiti kampanje kot socialistična stranka, ali pa nikakor ne. In ker je to resnica, ne vidim vzroka, zakaj ne bi šli skupaj na delo in bi izkoristili priliko, ki se nam nudi v našo korist, kakor nikdar poprej, in morda dolgo let za tem ne? Razmere so zrele; ljudstvo je pripravljeno; ura je prišla. Čas nas kliče! Ali smo veliki, ali majhni? Ali naj se združimo in bojujemo veliko politično bitko pred nami v korist delavskega razreda, ali naj se znašamo drug nad drugim ter iščemo prvenstva drug nad drugim v ločenih frakcijah; ali govorimo o naših razlikah in indiferentnosti in se izneverjamo naši stvari ter pustimo, da gre največja prilika mimo nas, ne da bi sami sebe popravili? Razlike bodo vedno obstojale, zlasti med socialisti, kar ni nobena nesreča; toda pametni ljudje izvajajo iz teh razlik dobiček in nne puste, da jih zaduše.

Kar se mene samega tiče, nimam želodca za taka prerekanja in ne maram, da bi bil njih žrtve. Če so neizogibna, jih bodo morali izvajati drugi. Čisto lahko se bojujem s kapitalisti, ne pa s sodrugi. Kolikor mi dopuščajo moje sile in čas, jih vporabim v boju s sovražnikom. Ne nasprotujem boju med na-

mi, če je boj neizogiben; toda vstrajam na stališču, naj bo boj dostojen, ne pa po vzoru metod, ki se jih poslužujejo stari politiki v wardah.

Nekateri sodrugi so zgubili pogum, ker je newyorška postavodaja izključila iz svoje srede naše sodruge. Jaz ga nisem. Ravno narobe! To je bila naša največja politična zmaga. Vladajoči kapitalisti vidijo sedaj v našem gibanju nevarno silo, ki grozi njihovi korupciji in zlovladi in so se nespametno odločili, da jo potlačijo.

Nekateri drugi sodrugi so začeli misliti na odklanjanje politične akcije. Ne jaz. Izključenje petih sodrugov je pretreslo vso deželo. O tem se sedaj govori v Maine in Californiji — in tudi v Georgiji, in vsi argumenti so v naš prilog.

Mi smo zgubili in zmagali; oni so zmagali in zgubili.

Bolj kakor kedaj poprej — če je to sploh mogoče — vrjamem v politično akcijo; ne v lovenje glasov in iskanje uradov, ampak v politično propagando in akcijo, in v tem je velika razlika.

Socialistična stranka je pred vsem politična stranka. Da, celo več kot to je; toda gotovo je, da je taka vsa, ali pa sploh ni nič, in bi je ne bilo treba. Če ne bi verjel v politično akcijo skozinsko, v politično akcijo kot potrebno sredstvo, potem katerega je razredni boj mogoč, ne bi bil v socialistični stranki eno minuto. Razumem tiste, ki polagajo vso važnost na industrijalno akcijo in ž njimi lahko sodelujem z vso harmonijo. Nobene potrebe ne vidim za nesoglasje in nesporazum. S čimer ne soglašam je to, da se vporablja politična akcija kot pretveza, s katero se zakriva sovraštvo ali razlike do nje. Če se v resnici vsi za njo ali proti njej, ne bomo imeli nobene težave, da se uravnamo, kakor je potrebno.

Če so politični apeli pravilno izdelani in pravilno podprti, so za razvoj naše stvari lahko zelo mogočni in učinkujoči, zlasti je to resnica v Zedinjenih državah. Da dosežemo, kar je največ mogoče, se moramo udeležiti politike na vsi črti in z vso našo silo; imeti moramo dobro platformo in popolno kandidatsko listo in naš boj mora biti na vsi črti čist in nekompromisen.

V tej uri potrebujemo bolj kakor kedaj poprej neomajano vero v našo stvar — največjo stvar človeštva. Potrebujemo neomahljivo vero v stvar, ki nas navdušuje in vzbuja v nas sveti ogenj boja, in vsa bojazen, ki bi bila morda opravičena, je v tem, da ne bomo mogli izvršiti toliko, kolikor bi bilo treba, in kolikor zahteva od nas naša odgovornost.

Tisoči in tisoči so danes z nami, ki so bili včeraj naši sovražniki. Vzlic vsem lažem in blatenju, ki so bile storjene z namenom, da se škoduje naši stvari, vedo, da smo za resnično demokracijo in za ljudovlado, za pravico in svobodo ljudstva. In če jim damo letos priliko, se nam bodo pridružili. Prepričan sem ob enem, da če puščimo naše razlike preteklosti na stran — vsaj kolikor je mogoče — in se vržemo z vso silo v boj, bomo izšli iz tega boja solidarnjši in sporazumnejši, tako da bo ostalo po tem boju malo volje za zopetno razidenje in na ta način ohranimo preje razdvojeno hišo v celoti.

Kate O'Hare pozdravlja svoje sodruge.

Dne 30. maja, na dan ko polagajo ljubeče roke na grobove svojih ljubljenih rože, so se odprla železna vrata ječe v Jefferson City, Mo., in stopila sem v sinje podnebje, v sladki sveži zrak, v naročje svojega moža, otrok, sodrugov in prijateljev.

Dolga, temna noč ločitve, trpljenja in srčnih bolečin je minila. Vsi, ki smo jo preživljali, jaz v ječi, moji dragi, moji sodrugi in moji prijatelj zunaj na delu za mojo osvoboditev, ne moremo tega nikdar pozabiti, in tudi če bi mogli pozabiti, nimamo želje izbrisati teh spominov iz naših duš. Kajti kakorkoli so bili ti meseci težki, so imeli v sebi več veselja, kakor žalosti, več koristi, kakor škode in več zmage kakor poraza.

Tesarjev sin je dejal: "Ljubi svojega bližnjega kakor sam sebe", in mi vemo, kdo so ti bližnji, ki živijo po teh zapovedih. Iz severa in juga, iz vzhoda in zapada, iz daljnjih tujih dežel, od bogatih in revnih, iz nizkih in visokih krogov je prihajala sodružna ljubezen, duševna in materialna opora, ki je omogočala, da smo prebili to odredbo. Ni besed, s katerimi bi mogli izreči našo ljubezen in hvaležnost, ki jo čuti O'Harejeva družina za vse, kar je prejela, in le naše dosmrtno posvečenje za stvar človeškega napredka more vsaj nekoliko poplačati dolgove, ki smo jih dolžni možem in ženam, mladeničem in dekletam, ki so pokazali tako globoko lojalnost in voljo, da postrežejo v največji meri.

S temi besedami ne morem izraziti občutkov, ki jih imam, ki pa jih je nemogoče opisati. Rečem pa tistim, ki so tako zvesto in uspešno delali za mojo osvoboditev, da med tem ko sem jaz osvobodjena, se nahaja v ječi še na stotine mož in žena, politični jetniki, ki niso nič bolj krivi, kakor sem jaz, ki niso bili nič manj lojalni svojemu prepričanju o pravici in resnici in človeške pravičnosti, kakor sem jaz. In ki so še vedno za zidovjem in jekleno mrežo za zločin, da so bili verni svojim idealom in pripravljeni žrtvovati celo svoje življenje, če bi bilo potrebno.

Če bi zanemarila delo za osvobojenje teh političnih jetnikov, kakor ste delali vi za moje, ne bi bila vredna življenja. Na ta način je ta pozdrav sveta zaveza, da ne bom mirna, in da ne bom počivala in ne varčevala ne z življenjem, ne z mojimi silami tako dolgo, dokler ne bo svoboden zadnji politični jetnik.

Osvoboditi hočemo E. V. Debsa, in ga poslati v Belo hišo. Osvoboditi moramo slednjega, najnižjega političnega jetnika, ki naj prihaja iz kakršnihkoli vrst. Mi potrebujemo njihovih rok in možganov, njihov neomahljiv pogum in neomajano voljo za žrtvovanje.

Miljoni mož in žena je delalo in s svojim delom pokazalo, da so v stanju delati za splošen skupen cilj, ki je prinesel mojo osvoboditev. Ta duh je treba ohraniti tudi v bodoče, da bomo delali skupaj; mi lahko pozabimo in bomo pozabili vse, kar bi nas moglo ločiti — pleme, vero in umetne družabne meje. Stali bomo srce s srcem in rama ob rami, dokler ne bo Amerika nič več kaznovala mnenja, ki bi moralo biti svobodno.

Javnost in štrajki.

Kansaški governer Allen in Mr. Gompers, predsednik A. F. L., sta imela pred kratkem v New Yorku debato, ki je imela namen razčistiti pojme o zakonu, ki ga je bila sprejela kansaska državna legislatura za omejitev štrajkov in poravnava industrijalnih sporov od strani vlade.

Governer Allen je zagovarjal stališče, da je tak zakon koristen, ker uravnava spore med delom in kapitalom in na ta način varuje publiko ali "javnost" pred pretečimi štrajki ali izprtji. Mnenja je, da trpi vsled takih sporekov največ "javnost", ki jo je treba vzeti v zaščito. Gompers je vstrajal, da kršijo taki zakoni pravice delavcev do štrajkov, ki so glavno orožje, s katerim si izboljšuje od časa do časa svoje razmere.

Debata je bila seveda neplodna, ker sta se oba izognila glavnemu vprašanju o sedanjemu sistemu, in kaj naj pomeni pod današnjimi razmerami "publika ali javnost". Allen v resnici ni zastopal nič drugega, kakor kapitalistično stališče in ga je branil in mu skušal ohraniti status quo. To je izvajal pod plaščem "javnega blagostanja". Na drugi strani se je držal Gompers stališča, da imajo delavci pravico štrajkati, kadarkoli so njihovi interesi v nevarnosti. Ker se ni dotaknil vprašanja, kdo reprezentira "javnost", niti konstrukcije sedanjega kapitalističnega sistema, ki vlada vse skupaj, je moral ostati njegov zagovor neploden. Nekateri kapitalistični listi poročajo, da je dobil debato governer Allen. To je menda pretirano. Pravilnejše bi se glasilo, da ni dobil debate ne eden nedrugi, in tudi publika, ki je bila na debati, ni dobila tiste jasnosti o stvari, ki jo je pričakovala.

Governer Allen je na primer vprašal prezidenta Gompersa:

"Ali je boj med kapitalom in delom v produkciji in distribuciji, ki zadene vso javnost, le stvar teh dveh strank, ali je stvar vlade, ki mora gledati, da ne trpi vsled tega javnost? Gospod Gompers, če odgovorite na to vprašanje z da, kako boste zavarovali interese javnosti?"

Na to vprašanje morejo povoljno odgovoriti seveda le socialisti. Socialisti odgovarjajo, da je sedanja družba razdeljena v ekonomsko si nasprotujoče razrede, in da je v tej družbi med kapitalističnim in delavskim razredom naprestan boj, ki se jasno izraža zlasti v času štrajka, in to je tisti čas, ko nastopi faza, v kateri občuti "javnost" v industrijalnih vprašanjih svoje interese. To je tisti čas, ko ta "javnost" vedno in vedno toži, da je njeno trpljenje in neugodnost občutna in da je "javno" zdravje in vse "javne" reči, ki so s tem v zvezi ogrožene.

Kakšne pravice ima torej javnost, in kako si jih lahko zavaruje? — Javnost, odgovarjajo socialisti, ima pravico zahtevati, da se vodi industrija mirnim potom in nepretrgano — to je polovica odgovora; druga polovica odgovora je pa, da ima javnost pravico potom inteligentnega glasovanja, da zamenja industrijalne razmere tako, da bo miren in nepretr-

gan promet in produkcija izdelokov mogoča in pod danimi razmerami izvedljiva. To pomeni, da javnost lahko, kadar bo dovolj zrela zato, in bo razumela svoje pravice in jih znala praktično izvajati, odpravi razrede, in na ta način tudi vse razredne boje v industriji.

Javnost lahko odloči, da postane industrija javna zadeva, namesto da ostane privatna, kakor je danes. Javnost lahko ustavi boje dela z osvoboditvijo dela izpod gospodarskega izkoriščanja, potom uničenja sile privatnih kapitalistov, ki izkoriščajo delo. Javnost lahko ustavi štrajke potom odstranitve vzrokov za štrajke. Kdo je javnost? Ali ne tvori javnost v veliki večini delovno ljudstvo? V sporih med delom in kapitalom so interesi javnosti na strani delaveev. Kričavost o javnih interesih, dokler je industrija v privatnih rokah, ni nič drugega, kakor pretveza, ki se je poslužujejo navadni političarji, da love z njo kaline; kajti za temi pretvezami se skrivajo privatni interesi.

Na ta način javnost lahko izvede svoje pravice. Governer Allen seveda ne prizna javnosti teh pravic; on omejuje takozvano javnost od teh pravic; po njegovem mnenju nima javnost nobenih drugih pravic, kakor da dobiva življenske potrebščine, ki jih ji prodaja po dobičkonosni ceni kapitalistični razred.

Če bi Gompers odgovoril governeriu Allenu v tem smislu, bi prišel slednji v zelo neugoden položaj. Ampak to bi bil socialističen odgovor. Gompers ni socialist, kakor ni socialist governer Allen. Kakor ta, tako verjame tudi Gompers v kapitalistični status quo — v kapitalizem, kakršen je. Po Gompersovem mišljenju ni iz te oblike družbe nobene druge poti, kakor da ostane med delom in kapitalom večer boj. To stališče že apriori izključuje vsako misel na odpravo kapitalističnega sistema. V kolikor je Gompers zagovarjal štrajk kot sredstvo za izboljšanje delavskih razmer, je bil njegov argument pač pogumen; toda če bi šel dalje in govoril o odpravi vseh štrajkov, bi bil njegov argument jačji. Toda kot nesocialist in celo nasprotnik socializma, ni mogel iti dalje. Mnogo bolje bi bil Gompers ravnal, če bi bil na Allenovo vprašanje "kako bi zaščitil javne interese" odgovoril sledeče:

"Nihče drugi ne more zaščititi javnih interesov, kakor javnost sama. Javnost ima pravico in moč, kadarkoli želi predrugačiti razmere. Tako dolgo, dokler se javnost ne zanima za to predrugačenje, to je da podružabi vsa produktivna in distributivna sredstva, ki postanejo na ta način resnične zadeve javnosti — ne pa zadeva privatnih interesov, bodo obstajale stare razmere. Dokler ostane javnost za te reči indiferentna, in ne mara spremembe, nima prav nobene pravice tožiti, kadar pridejo nadnje neugodnosti, ki izhajajo iz bojev dela s kapitalom.

"Družabna pravičnost je edino zdravilo industrijalnih bojev in posledic, ki iz teh bojev nastajajo. Tako dolgo, dokler javnost trpi sistem, ki rodi krivico, bodo industrijalni boji neizogibni, in javnost ne le da nima pravice tožiti o mizeriji, ki nastaja iz teh bojev, ampak je vsaka tožba tudi popolnoma neplodna. Javnost naj postane zavedna.

W. M. F.:

Špijoni in provokatorji.

Izjava, ki jo je podal svoječasnó Santeri Nourteva o Louisu C. Frainu, je bila senzacionalna, toda ne nepričakovana.

Louis C. Fraina je pristopil v socialistično stranko leta 1913. Preje je bil član Socialist Labor Party. Vem, da je bil več let zelo aktiven — toda njegova aktivnost se je nanašala le na notranje zadeve organizacije, na taktično in načelno stališče stranke. Ne spominjam se, da bi bil kdaj napisal en članek ali da bi imel en govor, ki bi bil namenjen pridobivanju novih članov. Vse njegovo delo je bilo posvečeno le, da prepričuje strankine člane, da je strankino stališče napačno, in da bi ga bilo treba zamenjati z drugim, pravilnejšim.

Ko je minila vojna in je v stranki nastopila nebrzdana diskuzija o strankinih načelih, smo našli Louis C. Fraina na čelu vehementnega napadanja in denunciranja socialistične stranke. Urejeval je "The Revolutionary Age" in v tem listu je pisal, da je treba "osvojiti" stranko za revolucionarni socializem.

V vsi ti kontroverzi se je Fraina posluževal starih metod in domnevanj, da je vsakdo, ki se ž njim ne strinja, skrajno nepošten ali pa neumen.

Predpisi, po katerih je uravnaval svoje delo, so bili intoleraanca, bigastvo in lov za krivoverci. Zelo redki so bili slučajji, da se je Fraina strinjal s tem ali onim. In če so prišli slučajno taki momenti, niso bili trajni, in njegov napad je sledil neizogibno. Tak človek je bil Louis C. Fraina. To je tiste vrste človek, kakršnih so se znali ruski revolucionarji tako čuvati; kadar je kdo vsled prevelikega radikalnega naziranja postal sumljiv, so sodrugi pogledali v njegovo preteklost in njegova dejanja.

Tukaj imamo slučajje Herman E. Bernhardta, levičarskega socialista iz Buffala, ki je postal zapisnikar komunističnega kluba v Buffalo. Bernhardt je bil nekoč gost Miss Julije D. Pratt, katero je potem ovadil justičnemu oddelku v Washingtonu, kar je imelo za posledico, da je bila odslovljena iz državne službe in obdolžena "kriminalne anarhije"; istočasno je Bernhardt opremil Luskov odbor, ki je preiskoval gibanje rdečkarjev z listino naslovov, ki jo je rabil komunistični klub v korespondenci s svojimi člani. Potem je slučaj Georga Camerona, ki je bil delegat na konvenciji komunistične delavske stranke v Chicagi, in se je pozneje pred sodiščem v Jersey City prelevil v vladnega agenta.

Tukaj so tudi tajna navodila, poslana iz preiskovalnega biroja Georgu S. Kelleherju v Bostonu dne 29. decembra 1919, v katerih je priporočeno, kako naj dotičnik pripravi stvari, da bo naval od strani oblasti, ki se je imel izvršiti dne 2. januarja 1920, uspešen. Eno izmed teh navodil se glasi: "Če je le mogoče, urediti tako, da bosta imeli ta večer obe organizaciji, komunistična in komunistična delavska stranka, svoje seje. Potom enega od naših uradnikov

biroja sem informiran, da bodo taki poizkusi v teku. To bo pomagalo izvesti aretacije.”

Mnogo reči je naravno še nepojasnjenih, toda ko naletimo na dokumente, ki prihajajo baje iz amsterdamskega podbiroja tretje Internacionale, v katerih stoji, da se morajo vsi javni socialistični uradniki (na socialističnem tiketu izvoljeni zastopniki) zavezati, da se izneverijo zaprisegam, potem ko jih podajo pri nastopu služb v javne urade. Ko najdemo dokumente, podpisane baje po izvrševalnem odboru tretje Internacionale, v katerih stoji izjave, jasne in določne, da je uspeh socializma odvisen od proletarske diktature, da diktatura proletariata ne pomeni vlade večine, in da se mora po potrebah posluževati nasilja in krvavih metod — in ko se spomnimo, da je bil amsterdamski podurad ali biro tretje Internacionale ustanovljen kot posledica konference, na kateri je bil glavna figura Louis C. Fraina, in da je bil ta podbiro od tedaj odklonjen po eksekutivi iz Moskve same — tedaj ima socialistično gibanje vso pravico, da čuti napram takim akcijam, napram takim resolucijam, ki so se tamkaj sklepale, kakor tudi napram takemu uradu samemu, globoke sumnje.

Lanska cepitev stranke je mnogo dosegla. Njen glavni rezultat je bil zasejanje duha nezadovoljnosti med tisočere delavce in sodruge. Drugi rezultat je bil razkropitev strankinih organizacij in njihovih članov v razne prerekajoče se skupine in izguba na stotine strankinih shajališč po vsi deželi.

Dejstvo, da je zadnja konvencija naše stranke odkrila več razlik v mišljenju z ozirom na načela in taktiko, o katerih se je razpravljalo vseskozi pošteno in dostojno od strani članov v okvirju stranke same, ki so drug drugemu vsestransko zaupali, kaže vso preračunjenost tistih, ki so začeli gibanje razdora pred letom in nam podaja migljaj motivov tistih, ki so to začeli.

Toda socialistično gibanje se vsled tega ne more in ne sme ustaviti. Dolžnost vseh tistih, ki slutijo, da so bili zapeljani od lepo donečih fraz in kratke poti do družabnega preobrata, je, da gredo nazaj na delo, da pojačajo svoje vrste in gredo rama ob rami naprej do cilja.

V Ameriki je loterija prepovedana. Oziroma — bila je prepovedana. V tej stvari se je Amerika ugodno razlikovala od raznih evropskih držav, ki so pomnoževale svoje dohodke z igralskim dobičkom, torej s sredstvom, ki se gotovo ne more imenovati moralno. Zdi se, kakor da bi se hotela Amerika v tem oziru evropeizirati. Nekatero ondotne dežele potrebujejo posojil in jih iščejo v Ameriki, kjer je danes več denarja, kakor onkraj morja, četudi ne ve navaden ameriški državljani — vsaj iz lastne izkušnje — mnogo o tem. Pogoji teh posojil so zanimivi. Dovoljujejo namreč po enajst in pol odstotkov obresti in loterijsko odplačevanje. Med drugim pomeni to, da postane denar v Zedinjenih Državah drag za tiste, ki ga potrebujejo, zakaj tisti, ki ga imajo, ga bodo rajši posojevali tja, kjer smejo zahtevati oderuške obresti.

ETBIN KRISTAN:

ANTON GRABIČ.

(Nadaljevanje.)

Z nestrpno gesto mu je Radkor segel v besedo.

“Komu pa predavate te absurdnosti? To avtomatično odvijanje stereotipirane pridige o redu in zakonitosti bi bilo morda dobro, če bi imeli pred sabo zelene, neizkušene delavce, pa še tisti, ki jih nabirate za stavkokaze, bi se vam smejali, če bi jih začeli obmetavati s to moralo. Čemu vse to zaslepljevanje? Jaz vem in vi veste, da gre za boj in za nič drugega ne. Boj! Kdo bo močnejši, kdo bo uspešnejši, to je vse vprašanje. Tisti ima prav, ki zmaga. In sedaj hočem jaz zmagati. Vi ste moje sredstvo, a kakor vidim, se je to sredstvo zelo obrabilo. To je bilo, kar sem vam hotel povedati. Vsa vaša reklama in vse vaše uljudnosti niso zame vredne enega centa. Ali ste kdaj zaslutili, kako obsežno je naše podjetje? Pa mi pripeljete kupček mož, s katerimi ne izdelamo v desetih letih toliko, kolikor gre v enem dnevu na železnico v Hattonville. Temu pravite dobra služba? Pomilovanja vredni amaterji ste, ne pa podjetje za razbijanje stavk.”

Agent se je nasmehljaj, ali moral se je siliti na to. Teško je zakrival svojo zadrego, ko je izpregovoril:

“Gospod Radkor, zdi se mi, da je med nami malo nesporazumljenje. Nobena agentura pod solncem ne bi mogla v tako kratkem času dobiti toliko delavcev v Hattonville, kolikor sem jih prineljal jaz. Malo jih je za tako veliko podjetje, kakor je vaše; dobili jih bomo več, le nekoliko časa nam morate dati. Ali kar se tiče dela, je seveda vam kakor nam znano, da ga ne morete mnogo pričakovati od takih ljudi. Ljubi Bog, časi so se izpremenili. Kadar je dandanašnji stavka, morajo biti največje tovarne zadovoljne, če se jim posreči, da se kadi iz dimnikov in da je slišati nekoliko šuma in ropota. Kdo bi mislil na to, da se v takem položaju res kaj producira? Iskrenosti zahtevate, gospod Radkor. Tedaj veste vi in vem jaz, da gre le za to, da se zlomi stavka. Tudi če bi napolnili vse svoje delavnice s stavkokazi, se ne bo nič izdelovalo, dokler ne spravite vseh svojih delavcev na kolena. V tej smeri smo vam pripravljene služiti po svojih najboljših močeh.”

“Mislite li, da je bilo treba vas za ta nauk? Kakor da ne bi vedel, koliko je vredna sodrga, ki jo zbirate po kotih! Delavci! Najljubše bi mi bilo, če ne bi imel nikdar opravi s to golaznijo, s tem izmečkom delavstva. Toda sedaj ga potrebujem, kakor potrebujete črve, če hočete loviti ribe. Ali mi morete vsaj tekom tedna pripeljati petsto takih poštenjakov? To hočem vedeti. Če

ne morete, pustimo vso kupčijo, zakaj naši delavci tudi niso tako neozdravljivo neumni, da bi se dali ugnati v kozji rog, dokler je peščica postopačev na njih mestu."

Radkor je stal pred Newyorčanom vzravan in njegov pogled se mu je zadiral v oči kakor ost sulice.

"Tekom tedna... petsto?"... je zajecjal. "To je velika zahteva... Ne vem, koliko smem obljubiti, ne da bi vprašal prej šefa. Časi so teški, gospod Radkor. Od vseh strani prihajajo naročila in vam smo pripeljali res najboljši material za vaše svrhe. Delali morda ne bodo dolgo, toda ne ustrašijo se niti hudiča, in zdi se mi, da je to najvažnejše v tem položaju."

"Torej ne morete ugoditi moji zahtevi," je trdo dejal Radkor. "To sem hotel vedeti in nič drugega ne. Vaša tvrdka ni edina, in kakor vidim, tudi ni najboljša. Dobro. Poznam druge naslove."

Obrnil se je, stopil k pisalni mizi in začel preobračati papirje, kakor da je vse opravljeno in nikogar več v sobi.

Agentu je postalo vroče. Če se vrne s takim poročilom, se mu ne bo treba ukvarjati z nikakršnim razlaganjem. Njegova služba se mu je pa zdela preveč prijetna, da bi jo postavljaj na kocko. Možgani so mu jeli delati kakor silna turbina. Nekaj se mora ukreniti, pa če bi bilo treba po sili naloviti par sto stavkokazov. Nobena cela misel se mu ni ustanovila v glavi, toda po njej so švigali razni fragmenti, iz katerih bi se nemara dalo kaj sestaviti.

"Gospod Radkor," je zažvrgolel, "sami veste, da zahtevate skoraj čudež."

"Ničesar ne zahtevam več od vas," je odvrnil ravnatelj prezirljivo in sedel, ne da bi le pogledal na agenta.

Ta se ni dal zmesi.

"Ni je tvrdke na svetu," je nadaljeval, "ki bi vam mogla v sedanjih razmerah obljubiti, da izpolni vašo željo. Vse jih poznam in vem, da ni niti ena sposobna tega. Poizkusite. Toda jaz vam dokazem, da smo mi najuspešnejši od vseh drugih. Dajte mi le en dan. Jutri vam povem, koliko morem storiti za vas, in če ne boste zadovoljni, se vam ni treba ozirati name."

Radkor ga je pogledal.

"Jutri?"

"Jutri."

Nekoliko trepotkov je ravnatelj molčal, kakor da premišlja. Potem je dejal:

"Dobro. Priliko imate. Če jo znate porabiti, bo dobro tudi za vas. Če ne..."

"Če ne, lahko smatrate našo tvrdko za banalno. Zbogom, gospod Radkor. Do jutri."

"Good by".

Agent je odšel. Trenotek se mu je zdelo, da se mu ni treba ukvarjati s temi novini brigami. On ni tvrdka; ta naj gleda, kako izleze iz te zagate. Njemu ni treba nič drugega, kakor brzjaviti v New York. Toda... kaj bi to pomagalo?

Tudi tam ne morejo iz tal izteptati petsto junakov, kakršnih želi Radkor. Včasih je bila to lahka naloga. Na tisoče jih je bilo, vsak čas pripravljениh na prvi žvižg; živeli so od tega. Kar so organizirani delavci imenovali skebstvo je bil njih poklic. Ta pisana armada se gotovo ni zmanjšala, toda zahteve podjetnikov so postale tako velike, da jim je bilo vse teže ustrezati in prav zadnje čase so se stavke epidemično razširile. Tudi so se delavske organizacije utrdile; vsako letno poročilo je izkazovalo na stotisoče novih članov in njih aparat je postajal vse primernejši za boj. Tudi stavkokazi so vedeli to in nastojali z večjimi in večjimi zahtevami.

Zadnji mesec je le njegova tvrdka razposlala več kot deset tisoč "skebov" v razne države. Bilo je ogromno delo, zakaj računati je bilo treba s konkurenco drugih podobnih podjetij. Vendar se je izvršilo toda zdelo se je, da je bila s tem dosežena skrajna meja. Če naj se ugoti Radkorjevi zahtevi, je treba najti novo sredstvo in novo pot. Lahka ne bo naloga, toda če se posreči agentu, lahko zajaha vse drugačnega konja, kakor doslej.

6.

Delo, ali kar se je bolj humoristično kakor resno tako imenovalo, je bilo končano in četa stavkokazov se je zbrala na dvorišču, da odkoraka v prenočišče. Grabič je bil nervozen, ko je opazil to zbiranje. Njegov sosed je bil Hrvat, ki je bil čez dan zaposlen v drugem oddelku. Grabič ga je vprašal:

"Ali smo tukaj v ječi? Ali bo vsak dan tako? Dal sem se najeti za delo, in kadar je to končano, bi mislil, da sem sam svoj gospodar. Po kakšni postavi nas smejo siliti, da gremo sedaj tja, kamor ukazujejo? Ali nam ni mesto odprto kakor vsem ljudem?"

Hrvat se je bridko nasmejaj.

"Vidi se, da še ne veste, kaj je skebanje. Saj ste opazili, da ne zahtevajo dela od nas. Ne dela, ampak dušo ste jim prodali. In nič se ne smete pritoževati. Oni vas ne zapirajo, temveč varujejo. Dokler bomo tukaj, bo tako. Čez dan tukaj, čez noč v baraki. Ni li to krasno? Nikamor ne pridete, nič ne morete zapraviti, kadar bo stavka končana in vam dajo slovo, boste imeli denarja, pa boste lahko lenobo pasli, dokler vas ne pokličejo zopet na enak posel."

Grabič je grizel ustnice. Čim dalje bolje je spoznaval, da je velik nevednež, ali znanje, katero je pridobival, mu ni delalo velikega veselja. Stvari mu niso postajale jasnejše, ampak zdelo se mu je, da razume čim dalje manj. Kar je očitno bilo vsem drugim naravno, kar so vsi sprejemali, kakor da mora biti prav tako in sploh ne bi moglo biti drugače, je njega presenečalo in mu predlagalo uganke. Zopet in zopet mu je prihajala misel, da je velika živa igrača, ki jo je ustvarilo kakšno okrutno božanstvo za svojo perverzno zabavo in ji, da postane satira bolj monstrozna in ironija bolj krvava, vdihnili

lažnivo zavest, da je živo, razumno, z lastno voljo obdarjeno bitje. Ali če je on marioneta, kaj so tedaj drugi, z močjo in voljo in s človeškim dostojanstvom se ponašajoči dvonožci, ki so naposled vendar prav tako ustvarjeni kakor on? Koliko več so vredni od njega gospodarji in poveljniki, modrijani in velikaši, ki nemara le manj čutijo nit, s katero jih poteguje Usoda, ravnodušna Priroda ali brezsrčni Bog — karkoli se že zabava s to neusmiljeno igro? Toda — koliko manj so tedaj vredni tudi tisti, ki se mu zde manj pametni, manj pošteni, manj dobri, tisti, ki jih je zaničeval in sovražil? Če je res kje v nevidnih sferah Veliki Igralec, absolutni gospodar vsega, kar diha in misli, da misli — kdo mu tedaj daje pravico zaničevati bitja, ki so, kakor on sam, figure na nevidni šahovi deski? ... Ali pa mu more to spoznanje dati dovolj notranje moči, da bi zanaprej ravnal bolj razumno in pravično, ne da bi se ponižaval, ne da bi se povišaval?

Vzdihnil je; čutil je, da ne more. Svet je blaznica in sam je blazen kakor vsi, ki hodijo, lezejo in plešejo po tem svetu.

Izdan je bil ukaz in četa je odkorakala. Zopet jo je vodilo nekoliko policistov. Grabič se je počutil trudnega in vseeno mu je bilo, naj je med jetniki ali pa med triumfatorji. Pohod je bil enak jutranjemu, do smrti dolgočasen. Grabiča se je nenadoma polastila besna želja, da bi se kaj zgodilo, karkoli, kaj prijetnega, kaj neprijetnega, le da bi minila neznosna puščoba. In ko se je ozrl po tovariših, se mu je zazdelo, da je v njihovih očeh enaka želja.

Zgodilo se je.

Stavkarji so bili čez dan opazili, da se kadi iz dimnikov. Izvedeli so pa tudi, da je na delu le peščica ljudi, ki ne bi mogla niti tedaj opraviti nič resnega, če bi bila sestavljena iz najboljših strokovnjakov. Četudi niso delavci v Hattonvillu imeli mnogo izkušenj, so vendar razumeli, da se na tak način ne zlomi njih stavka. Bili so dobre volje, toda stavkokaze so instinktivno zaničevali, kakor jih zaničuje vsak delavec, če ni njih pajdaš.

Prvih deset minut je srečala četa le malo ljudi. Ko je zavila na Jeffersonovo ulico, sta bila hodnika na obeh straneh polna. Naenkrat so zadoneli klici:

“Skebi gredo! Ho! Skebi gredo! ... Poglejte te živalice ... Zmotili bi se in mislili, da gredo ljudje, pa so opice ... Ne, ne, podgane so, podgane prvega reda ...”

Grabiču je postalo vroče v glavi. Ozrl se je. Poleg njega je korakal Hrvat, glavo je imel pobešeno in ustnice so se mu tresle.

“Ali smo res psi, da se bomo dali žaliti, ne da bi vsaj zalajali?” je vprašal Grabič, ki ga je pogled na obupanega Hrvata še bolj razburil.

“Oni so pošteni, mi nismo. Skeb nima časti; kako naj čuti žalitev?” je odvrnil.

(Dalje prihodnjič.)

UTRINKI.

Meseca aprila t. l. se je vršil v Moskvi tretji kongres zastopnikov ruskih strokovnih organizacij. Navzočih je bilo 1588 delegatov, ki so zastopali 4,328,009 članov. Kongres je otvoril Tomsy, predsednik Vse-ruske zveze strokovnih organizacij. V svojem govoru je povdarjal, da ima rusko delavstvo po dveh in pol letih izkušnje pred seboj veliko nalogo izveleči državo iz gospodarskega kaosa v dobo rekonstrukcije.

Kongres so osebno pozdravili zastopniki raznih strank, kot Kalinin, Bučarin, Rukov, Radek in drugi. Kongres je nagovoril tudi Lenin. Kongres je sprejel med drugim resolucijo, v kateri apelira na rusko delavstvo, naj z vsemi močmi združeno deluje proti ekonomski desorganizaciji. Priporoča uvedbo discipline v vse delavske organizacije in najtesnejšo kooperacijo s sovjetsko vlado za rekonstrukcijo Rusije.

Kongres je zahteval od komisarja za delo, naj uveljavlja naredbe, ki jih sprejemajo zbori raznih delavskih organizacij. Zahteval je tudi več kontrole nad komisarijatom za delo in predložil načrt, da se člani delavskega komisarijata sovjetske vlade volijo potom kongresa zastopnikov strokovnih organizacij.

Ruska rdeča armada je potisnila Poljake iz Kijeva in boji se vrše skoro na vsi fronti med Poljsko in Rusijo. Bojna sreča pa ne gre v prilog poljskim imperialistom in čujejo se glasovi, da bo poljska vlada dala Moskvi predlog za mirovna pogajanja. Med tem pa postajajo zopet aktivnejše čete razbite Denikinove armade, ki jih sedaj vodi general Vrangel. Desorganizirane ostanke Denikinove armade je zbral v Krimeji in napsala sedaj z njimi biljševiške čete.

Kedaj bo pač zaveznike srečala pamet, da prenehajo s pustolovsko politiko proti Rusiji?

V Londonu se že dalj časa vrše pogajanja med Gregorjem Krašinom, ruskim komisarjem za trgovino in obrt, ter zastopniki Anglije; Angležem delajo boljševiki v Mali Aziji in Indiji precej preglavie, pa bi radi pod ugodnimi pogoji sklenili z Rusijo mir. Tudi Italija bi rada, da se sklene mir z Rusijo, ker jo v to pritiskajo socialisti. Upira pa se še vedno Francija in razni reakcionarji v drugih državah.

Že davno bi bil čas za zaveznike spoznati ne vzdržnost položaja, ki ga povzročajo s svojim zadržanjem napram Rusiji, toda v svoji zasljepljenosti izrabljajo vse, kar morejo spraviti proti nji v boj. S tem le povzročajo čimdalje večji politični in gospodarski kaos v Evropi in vseh drugih krajih sveta.

Na kongresu avstralskih strokovnih organizacij, ki se je vršil meseca aprila tega leta v Sydneyju, se je razpravljalo o upeljavi skrajšanja dela na 44 ur tedensko. Delo ob sobotah in nedeljah bi se v vseh

obratih, kjer ni delo ta dva dneva absolutno potrebno, odpravilo. Okoli dvajset unij ima že sedaj upejljano delo na 44 ur tedensko in sedaj se delajo priprave, da jim bodo sledile ostale stroke.

S pomočjo moderne tehnike, ki pomnožava produkcijo, je čisto lahko skrajšati delovne ure, le, da se kapitalisti tega branijo kolikor morejo, ker jim skrajšanje delavnika omejuje prilike za izkoriščanje. Toda avstralsko organizirano delavstvo je premočno, da bi se mu kapitalisti mogli uspešno upirati.

Na konvenciji illinojske Labor Party, ki se je vršila v začetku tega meseca, je bila sprejeta resolucija, s katero se stranka zavezuje delovati za priznanje sovjetske Rusije od strani Združenih držav in za odpravo blokade, ki jo vodijo zavezniki proti Rusiji.

Senatni preiskovalni odsek priporoča justičnemu departamentu sodnijsko postopanje proti papirniškemu trustu na podlagi Shermanovega in Claytonovega zakona. Senatni odsek izjavlja v svojem poročilu, da je pomanjkanje tiskovnega papirja v veiki meri umetno povzročeno. Monopol trusta nad papirnicami je tako popoln, da se uprave časopisov sploh boje kritizirati draginjo papirja vsled bojazni, da se jim dostavljanje papirja popolnoma ustavi. Cene tiskovnemu papirju so previsoke in se jih ne more opravičiti. PoPročilo so podpisali senatorji Watsh (Mass.), McNarp in Gronna.

Jasno je, da ta preiskava ne bo odpomogla kritični draginji in pomanjkanju papirja. Takih brezuspešnih preiskav senatnih odsekov smo vajeni.

Od začetka vojne do danes se je tiskovni papir podražil za 700 odstotkov. Samo v zadnjem letu je prenehalo izhajati tisoč dvesto časopisov. Namen finančnih interesov je uničiti vse časopisje in druge publikacije, ki niso pod njihovo kontrolo. Na ta način bi ostali le takozvani metropolitanski dnevnik in magazini, ki jih kontrolirajo trusti. Iz tega je jasno, kako veliko važnost polaga kapitalizem na časopisje.

Vse delavsko časopisje izhaja v teh časih z izgubo, ki se jo pokriva s prispevki organizacij in posameznikov. Čikaška "New Majority", glasilo Labor Party, je poslala apele strokovnim organizacijam za gmotno pomoč. Med drugimi se je odzvala krojaška unija v Chicagi s tritisoč dolarji. Tudi mi apeliramo na slovenske sodruge, naj upoštevajo sedanje težave z izdajanjem Proletarca ter mu nabirajo novih naročnikov.

Kanada je v zadnjih enajstih mesecih eksportirala za 30,097.979 dolarjev slaščice (candy). Kaj to pomeni, se spozna po tem, da je znašal njen eksport tega blaga v dvanajstih mesecih pred tem le 2,645.479 dolarjev. Zanimivo je to dejstvo v času, ko se plačuje v Zedinjenih Državah za funt sladkorja 35 centov. Kanada je kupila več kakor eno sedmino vsega sladkornega pridelka na Kubi in namerava kupiti še več od prihodnje žetve. Čudno, da je tako pomanjkanje sladkorja v Zedinjenih Državah, kjer so se veliki trgovci vedno bahali, da so bolj "smart" od vseh drugih po svetu. Kar težko je verjeti, da so

bili tako kratkovidni in da niso nakupili sladkorja, ko znajo sicer tako dobro računati. Kdo ve, če se ga ne bi vendar kaj našlo po nekaterih skladiščih, če bi se bolj natančno pogledalo? . . .

Koncem meseca junija se bo organizirala v Parizu mednarodna zveza trgovcev. Načrt za to organizacijo je bil položen na konferenci mednarodnih trgovcev to je s strani amer. kapitalistov v Atlantic City, meseca okt. 1919. Ta organizacija bo zavzela mesto stare mednarodne zveze trgovcev, ki je prenehala s svojo funkcijo ob izbruhu vojne. Kar je važno pri tem je pa to, da se kapitalistično časopisje ne zgraža ob tej nameri, kakor se zgraža ob časih, ko naznanja svoje mednarodne konference organizirano delavstvo. Prav nič se vsled tega ne prorokuje vlade terorja, če se organizirajo kapitalisti. Mednarodni sovjet kapitalističnih interesov je popolnoma na mestu in se ga smatra za 100 procentov amerikanizma. Toda če se namerava mednarodni sovjet delaveev za konstrukcijo namesto destrucije, je to v očeh kapitalističnega časopisja nekaj strašnega. Zakaj? Zato, ker kontrolirajo časnikarske vesti mednarodni kapitalisti.

Harding, predsedniški kandidat republikanske stranke je v svojem intervjuju dejal: "Normalno mišljenje bo spravilo vse javno mišljenje v normalni tir. Jaz ne verjamem v razredno nadvlado, in dolgi boji, ki so skoraj odpravili domaniranje kapitala, bi bili izgubljeni, če bi se povspelo na to stališče delo, mesto kapitala."

Normalna praksa je bila in je še, da dominira kapital vse javno življenje in ga povzroča abnormalnim; normalno mišljenje, ki naj spravi vse javno mišljenje v normalni tir, je bilo do danes preganjano in bo preganjano, dokler ne zmaga socializem. To, kar vrši Hardingova stranka, podtika Harding delavski politiki, ki je v resnici za normalne razmere in vlado brez razredov. Hardingu bodo verjeli le tisti, ki jih je bog udaril s slepoto.

V Perziji se čimdalje bolj čujejo zahteve po alianci s sovjetsko Rusijo. Nezadovoljni elementi v Perziji povdarjajo, da je Rusija danes edina država, ki ne goji imperialistične politike. Revolucionarna masa se upira Angležem, ki hočejo deželo gospodarsko podjarmiti, in proti perzijski vladi, ki je bolj v službi kapitalističnih interesov Anglije kot pa perzijskega ljudstva.

Zadnje čase se prihajala v svet poročila, da koraka ruska rdeča armada proti Teheranu, glavnemu mestu Perzije, toda vest je bila pozneje zanikana. Fakt je vendarle, da je tudi perzijsko ljudstvo vzružano vsled mešetarske diplomacije zaveznikov, ki smatra Malo Azijo za vojni plen in njene narode za brezpravno maso, ki ni vredna vpoštevanja.

Zadnja statistika francoskega vojnega ministrstva izkazuje, da je bilo v zadnji vojni ubitih 1,362,872 vojakov. Kaj je to, poldrugí milijon mož! Pripravljamo se na nove vojne!

Glasovi iz našega gibanja.

V vrste naših aktivnih sodrugov prihaja vedno več aktivnosti. Vedno večje število delavcev se zaveda dejstva, da osvoboditev proletarijata ne pride od zunaj in da je treba voditi boj z lastnimi silami. V več naselbinah se pripravljajo na ustanovitev novih socialističnih klubov. V tem poletju moramo organizirati slovenske socialistične klube v vseh naselbinah, kjer žive slovenski in drugi jugoslovanski delavci.

Vsa potrebna pojasnila za ustanovitev socialističnih klubov daje tajništvo J. S. Z., 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Naši apeli za razširjenje Proletarca padajo na rodovitna tla. Oglašajo se novi zastopniki, ki so pripravljani žrtvovati svoj čas za nabiranje naročnikov edinemu slovenskemu socialističnemu listu v Združenih državah.

Anton Zornik, Herminie, Pa., je pred kratkim poslal šest novih naročnin. Precej uspehov za razširjenje lista je dosegel v La Sallu, Ill., in okolici sodrug John Ermene. Poroča, da bo šel na agitacijsko turo po naselbinah okoli La Salla za pridobivanje novih naročnikov.

Na potovanju po Ohiju in Pennsylvaniji se nahaja Math Gnus, ki nabira naročnike Proletarcu.

Sodrug Anton Grden, August Komar in Lawrence Gorjup nadaljujejo z delom za razširjenje Proletarca v Clevelandu in Collinwoodu.

Za Proletarca je poročeno najboljša naselbina Detroit, Mich., za kar gre zasluga L. Urbančiču in preje L. Gorjupu ter drugemu sodrugom.

V West Newtonu, Pa., je na delu za list sodrug Joseph Zorko.

Sodrug L. Krašna iz Conemaugh, Pa., je zopet poslal nekaj naročnin in poroča, da bo v kratkem poslal nekaj novih naročnin za pošiljanje Proletarca v stari kraj in nekaj novih iz njegovega okrožja.

Sodrug August Orel iz South Fork, Pa., poroča, da so delavske razmere zelo neugodne za agitacijo. Pred kratkim so nameravali reorganizirati soc. klub, toda vsled prej omenjenih razmer se je več aktivnih sodrugov izselilo in ustanovitev kluba se je za nedoločeni čas odložila. Naj še omenimo, da je sodrug Orel aktiven zastopnik Proletarca in ga tamošnjim slovenskim delavcem priporočamo, naj mu gredo na roko pri agitaciji za pridobivanje naročnikov Proletarcu.

Za zastopništvo Proletarca se je priglasil Joseph Knaus iz Limestone, Mich. Pravi, da upa doseči pri agitaciji povoljne uspehe.

Kdor želi prevzeti zastopništvo Proletarca, naj piše upravništvu po informacije in listine.

Piknik slov. soc. kluba št. 27, J. S. Z., v Clevelandu dne 13. junija se je vršil z velikim uspehom. Na pikniku je govoril sodrug Etbin Kristan.

Piknika socialistične organizacije okraja Cook (Chicago) dne 13. junija se je udeležilo nad petindvajset tisoč ljudi. Med govorniki so bili podpredsedniški kandidat socialistične stranke Seymour Stedman, Kate O'Hare, ki je bila pred kratkim izpuščena iz ječe in drugi govorniki.

Kaj je s kansaškimi sodrugi? Nekdaj aktivne naselbine v tej državi sedaj nekako spe, bodisi za list ali J. S. Z. Edini zastopnik Proletarca v Kansasu je sedaj sodrug John Kunstelj v Grossu. Apeliramo na slovensko delavstvo v Kansasu, naj se zbudi iz mrtvila.

Soc. stranka je začela izdajati nov tednih "The New Day", ki bo izhajal v začetku samo na štirih straneh. Naročnina mu je 50c na leto. Naslov lista je 220 So. Ashland Blvd., Chicago, Ill. Urednik lista je W. M. Feigenbaum, upravništvo pa vodi gl. tajnik stranke sodrug Otto F. Branstetter. Stranka je prenehala izdajati "The Eye Opener", ki je izhajal dvakrat na mesec. Vse uradne zadeve stranke se bodo še nadalje priobčale v "The Bulletin".

V New Yorku je zadnjo zimo pričela izhajati mesečna revija "The Socialist Review"; naročnina ji je \$2.50 na leto. Naslov revije je Room 914 Educational Bldg., 70 Fifth Ave., New York. Izdaja jo Intercollegiate Socialist Society, ki je preje izdajala "The Intercollegiate Socialist".

Iz Lawrence, Pa., poroča sodrug Terčelj, da se reorganizira socialistični klub in da se pripravljajo na delo za kampanjo.

Tudi iz drugih krajev se oglašajo posamezniki in pristopajo k J. S. Z., kot posamezni člani, dokler ne bo mogoče računati na ustanovitev kluba.

Kako pa v vaši naselbini? Pišite tajništvu J. S. Z. 3639 W. 26th street, Chicago, in zahtevajte tiskovine za ustanovitev socialističnega kluba.

AGITACIJSKI FOND J. S. Z.

III. izkaz.

Detroit, Mich.— Po \$2: M. Glad, J. Anžiček, J. Klarich; po \$1: J. Oepek, L. Urbančič, E. Bajec, S. B. Mantony, J. Topolak, P. Oepek; po 50c: M. Klarich, S. Bajec, J. Falle, P. Kisovec, T. Petrich, P. Pristavec, A. Potočnik, J. Grile, J. Drobnič, F. Florjančič; po 25c: F. Jershan, J. Lamuth, A. Verbič, M. Mantony, A. Jurca, V. Maisel, M. Marinich.— Skupaj \$18. 75.

Madriad, Iowa— Mihael Padner 25c.

Izkaz 25. maja \$ 95.35
V tem izkazu 19.00

Skupaj do 21. junija \$114.35

Tajništvo J. S. Z.

LISTU V PODORO.

Jacob Tomsic, Wegee, O. \$.50
John Blasic, Aurora, Ill. 1.00
Frank Udovich, Chicago, Ill. 4.05

Joseph Zorko, West Newton, Pa.50
Anton Grden, Cleveland, O.	5.00
John Yerina, Cleveland, O.50
Joseph Hrovat, Pullman, Ill.50
Slov. soc. klub št. 114, J. S. Z, Detroit	1.25
Joe Kravanja, Valley City, N. Dak.50

Skupaj	\$ 13.80
Zadnji izkaz	166.45

Skupaj	\$180.25
------------------	----------

POPRAVEK.

V dopisu iz Detroita, Mich., v 664. šte. Proletarca je bilo pomotoma objavljeno, da se vrše seje slov. soc. kluba št. 114, J. S. Z. vsako drugo nedeljo v mesecu. Pravilno bi se moralo glasiti vsako drugo soboto v mesecu ob 8. zvečer v prostorih kluba na 424 Ferry Ave. E.

Tiskarski škrat je naredil tudi pomoto v predzadnjem odstavku izjave slovenske sekcije J. S. Z., ki je bila priobčena v zadnji izdaji Proletarca. Namesto: "naše geslo se mora razširiti," bi se moralo pravilno glasiti "naše glasilo se mora razširiti, naša organizacija utrditi".

POMAGAJTE KMETSKO-DELAVSKI ZVEZI

v Sloveniji organizirati poljedelsko ljudstvo v socialistične vrste. To lahko storite s tem, da naročite knjige, ki jih je založila gori omenjena organizacija. Vsa skupljena svota bo, po odbitju tukajšnjih pošiljalnih stroškov, oddana tajništvu Kmetско-delavske zveze v Ljubljani.

Cene knjigam:

"Za staro pravdo", (spisal Fran Erjavec) 75c
 "Don Correa", (spisal G. Keller, poslovenil dr.

Joža Glonar)) 50c

Naročila pošljite na

PROLETAREC,

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Dne 24. marca 1907 se je vršil v gledališču Auditorium v Chicagi shod, ki mu je predsedoval Wm. J. Bryan, znani politik demokratske stranke in prohibicionist. To ni važno. Zanimivo pa je prorokovanje Aleksija Aladina, člana ruske dume in enega vodilnih politikov stranke socialnih revolucionarcev. Pred štiri tisoč ljudi broječo množico je Aladin na tem shodu med drugim dejal:

"Ne posojajte denarja ruski birokraciji. Vsak dolar, ki ga posodite ruski vladi, se bo umazal v krvi ruskega ljudstva. Jaz vas svarim, da ako posodite denar ruski vladi brez našega odobrenja, brez dovoljenja dume, tedaj mi ne prevzamemo odgovornosti. Vsak bond, ki ga kupite od ruske vlade, bo preklican v teku deset let. Mi vam ne bomo plačali dolgov carske vlade, kadar pridemo na krmilo"

Kapitalizem pa je posojeval in danes se bori z vsemi sredstvi, da dobi nazaj svote, posojene carskim despotom.

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 26. avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: **IVAN PROSTOR**, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: **JOSIP ZORKO**, R. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.

Glavni tajnik: **BLAS NOVAK**, 634 Main St., Johnstown, Pa.

1. Pom. tajnik: **FRANK PAVLOVČIČ**, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj. **ANDREJ VIDRIČH**, R. F. D. box 4, Johnstown, Pa.

Blagajnik: **JOSIP ŽELE**, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Pom. Blagajnik: **ANTON HOČEVAR**, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: **IGNATZ PODVASNIK**, 6325 Station St., E. E. Pittsburgh, Pa.

1. nadzornik: **SOPHIA BIRK**, 6006 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

2. nadzornik: **IVAN GEOSELJ**, 885 137th St., Cleveland, O.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: **MARTIN OBERŽAN**, Box 135, West Mineral, Kans.

1. porotnik: **BRANC TEROPČIČ**, R. 1, Bonanza, Ark.

2. porotnik: **JOSIP GOLOB**, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. **JOSIP V. GRAHEK**, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Pošt nih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, Union National Bank in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnji popravi.

V A Ž N O !

IZ GLAVNEGA URADA S. D. P. Z.

Apeliramo na vsa društva, da naj odpošljejo v glavni urad vse zvezi pripadajoče prispevke meseca junija kakor hitro mogoče, vsaj pravočasno, da pride v glavni urad najkasneje do zadnjega dne v mesecu.

To je neophodno potrebno za točno zaključne šestmesečnih računov.

Člani in članice, kateri imajo kakšen ček zveze so naprošeni iste izmenjati brez odlašanja.

Blas Novak, tajnik.

Prvo v Ameriki.

Geslo "Prvo v Ameriki" se rabi za Trinerjevo zdravilno grenko vino in to pove v treh besedah vso povest. To zdravilo je prišlo na ameriški trg pred tridesetimi leti in je bilo prvo zdravilno grenko vino v Ameriki. Kot pionir iz onih časov še sedaj prednjači v kakovosti pred vsemi drugimi sorodnimi preparacijami. Popolnoma lahko se zanesete na Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino, ako si hočete odpraviti slab tek do jedij, zaprtje, napenjanje in močno utripanje srca po jedi, glavobol, nespečnost, depresijo itd. Pomaga prebavi in ustvari zdrav tek do jedij. Vaš lekarnar ali trgovec vam bo kmalo preskrbel to zdravilo, ako je njegova zaloga že pošla, toda odločno zahtevajte le Trinerjeve izdelke. V drugih slučajih potrebe vzemite Triner's Angelica Bitter Tonic, Triner's Liniment, Triner's Anti-putrin itd. Varujte se ponaredb.— Joseph Triner Company, 1333—43 So. Ashland Ave., Chicago, Ill.

Slovenski delavec, ki hoče biti duševno tak, kakršen je telesno, kadar se je okopal, mora čitati "Proletarca" In kakor se je treba redno kopati, je treba tudi redno čitati.

IZŠLA JE NOVA KNJIGA

"DEBS, HIS LIFE AND LETTERS", ki jo je spisal David Karsner. Stane \$1.50 in 10c za poštnino. Naročila sprejema Proletarec. Dobiček, ki ga prinese prodaja te knjige gre v fond za osvoboditev Debsa iz ječe. Ta fond upravlja The Workers' Defense Union in The National Civil Liberties Bureau. Tiskalo se je tri milijone izvodov te knjige in ako se vsa prodaja, bo prinesla prej omenjenemu fondu \$149,500.00. — Ime Eugena Debsa je tesno združeno s socialističnim gibanjem v tej republiki, zato je knjiga, ki opisuje njegovo življenje, vseskozi zanimiva. **NABIRAJTE NAROČILA** med Slovenci in drugorodci ter jih pošljite nam. Sedaj imate priliko za akcijo; dobite dobro knjigo in ob enem pomagata akciji za osvoboditev Debsa.

"ČAS"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Čas" prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinjske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 44 straneh in stane samo \$3.00 na leto, za pol leta \$1.50. Naroča se pri "Čas", 1037 Addison Rd., Cleveland, Ohio.

Rad bi izvedel za naslov mojega prijatelja **Ivana Mekinda**, doma iz Cirknice pri Rakeku. Ako pa sam čita te vrstice, naj se zglašiš na naslov: Franc Skuk, Kongresni trg št. 7, Ljubljana, Jugoslavija. (6—17—7—2)

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega soc. kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v **Illirija dvorani**, 310—1st Ave. Ker so vedno važne stvari na dnevnem redu, zato Vas veže dolžnost, da pridete vsi na sejo. Pripeljite s sabo tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

John Kresse,
396—4th Ave.

NAROČNIKE,

ki jim je naročnina potekla, prosimo, naj jo takoj obnove. Ne čakajte tirjatve iz upravnštva. S točnostjo nam prihranite delo in ob enem pomagata listu, ki v časih te draginje tako zelo potrebuje pomoči.

Za delavca je tako potrebno, da čita delavski list, kakor da se umiva, kopa, da ima oprano perilo in osnaženo stanovanje.

Kadar ...

Kadar mislite na potovanje v stari kraj;

kadar želite poslati svojim stari krajem prijateljem ali znancem denar,

ali kadar imate kak drug posel v starih krajem,

obrnite se na

Leo Zakrajšek-a
70-9th Ave.
NEW YORK, N. Y.

Slovincem priporočamo
v posečanje

KAVARNO MERKUR
3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S.
R. Z. in Proletarca.)

Dobra kuhinja : : : : :
: : : : : Dobra postrežba.

KARL GLASER, imeitelj.

IZ STAREGA KRAJA

je prišlo že mnogo oseb, katerim sem jaz izdelal prošnje na podlagi katerih jim je bilo mogoče dobiti potrebno dovoljenje za potovanje v Ameriko. Kdor želi poslati svojem v stari domovini take prošnje, naj se zaupno obrne na mene in jaz mu bodem zadevo povoljno uredil. **TUDI V VSEH DRUGIH NOTARSKIH ZADEVAH, BODISI V AMERIKI ALI V STAREM KRAJU**, se poslužujte moje pisarne. Delo povoljno, cene nizke.

ANTON ZBAŠNIK, javni notar,

soba 102 Bakewell Bldg., PITTSBURGH, PA.
Vogal Diamond and Grants Sts., (nasproti Courts.)
Ali pa zvečer na domu, 5633 Butler Street.